

Elke Peters. (2017). *Woordenschat aanleren in een vreemde taal: Hoe doe je dat?* Leuven / Den Haag: Acco. Isbn 978 94 634 4186 5, € 29,50, 180 blz.

Lotte Minnema. (2018). *Woordenstroom: Werkvormen voor woordenschat.* Bussum: Coutinho. Isbn 978 90 469 0608 8, € 14,50, 108 blz.

WERKEN AAN WOORDENSCHAT

Elke Peters, hoofd van de onderzoeksgroep Taal, Onderwijs & Samenleving van de Katholieke Universiteit Leuven, noemt in haar boek *Woordenschat aanleren in een vreemde taal: Hoe doe je dat?* de vier elementen die volgens Paul Nation een evenwichtig taalcursus uitmaken: begrijpelijke input, taalproductie, taalgerichte oefeningen en vlotheid in oefenen. Peters zegt daarover: ‘Voor het derde onderdeel, de taalgerichte activiteiten of het expliciet woordenschatonderwijs, is onder invloed van het communicatieve taalonderwijs onder druk komen te staan’ (p. 129).

Lezen en luisteren zouden de woordenschatverwerving langs natuurlijke weg tot stand brengen. Maar deze incidentele verwerving is een traag en onvoorspelbaar proces, zo benadrukt Peters herhaalde malen. En al helemaal als het om productieve beheersing gaat. Die vergt nog meer herhaling, en leerders nemen nieuw geleerde woorden, ook na herhaling, niet allemaal vanzelf in gebruik in schrijf- en spreektaken. Woordenschatverwerving vraagt om didactische interventies in de natuurlijke processen. Die ingrepen werpen ook vruchten af, zo blijkt uit talrijke onderzoeken die Peters noemt en deels kort beschrijft.

Een rijk, op onderzoek gebaseerd praktijkboek

In een heldere stijl en een afwisselende

lay-out beschrijft Peters in haar eerste twee hoofdstukken de achtergronden van de woordenschatproblematiek, zoals selectie op basis van frequentie of vanuit een thematische benadering. In hoofdstuk 2 gaat het over individuele woorden; in hoofdstuk 3 worden collocaties en woordcombinaties apart voor het voetlicht gebracht. Terwijl sommige taalonderwijstheorieën ervan uitgaan dat vreemdetaallearers deze chunks net zo natuurlijk zouden oppikken en in gebruik nemen als eerstetaalverwerwers, stelt Peters nuchter vast dat vreemdetaallearers juist de natuurlijke neiging hebben woorden te isoleren en vaste of frequente combinaties over het hoofd te zien. Omdat dit soort woordgroepen tegelijk moeilijk te leren en een kenmerk van hoge taalvaardigheid zijn, verdienen ze bijzondere didactische aandacht. Peters geeft meteen in hoofdstuk 3 praktische informatie en tips voor het incidenteel en intentioneel leren van collocaties en woordcombinaties.

Daardoor ontstaat wel overlap met latere hoofdstukken, met name 7 ‘Intentioneel woordenschat leren’. Dat doet afbreuk aan de transparantie van de hoofdstukindeling. En dat is weer nadelig voor het gebruik van het boek dat op de achterflap gepresenteerd wordt als ‘naslagwerk’. Helaas ontbreekt een register.

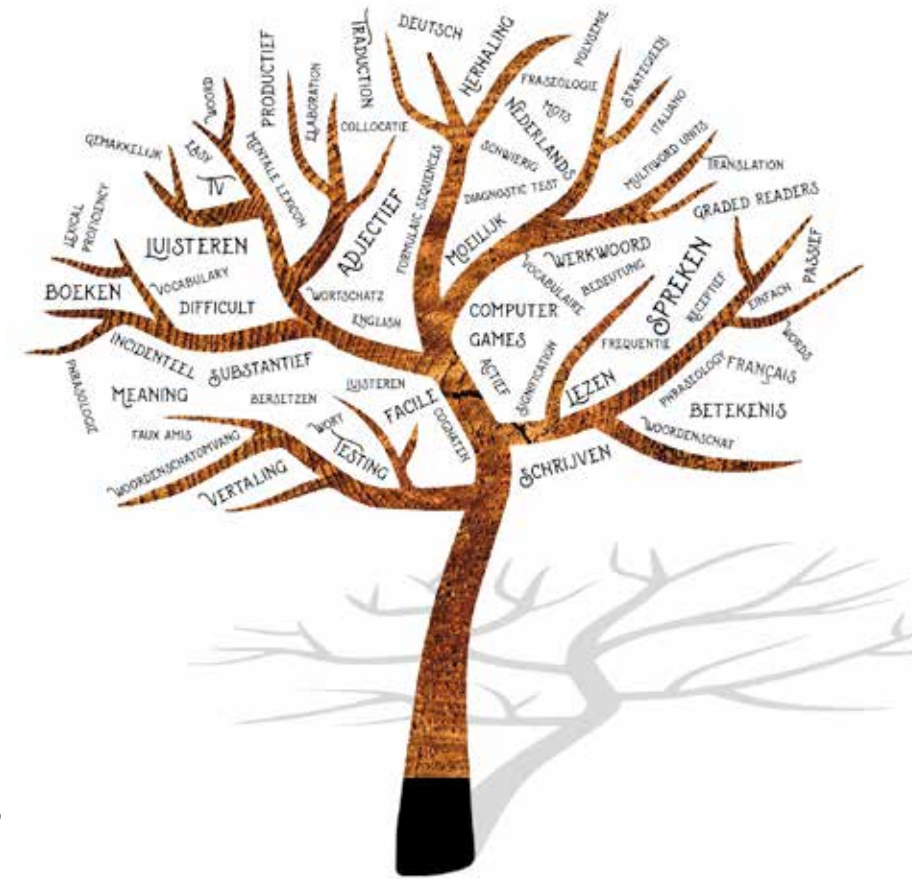
De volgende hoofdstukken gaan over woordenschatverwerving respectievelijk

bij lezen (4), tv-kijken en luisteren (5) en spreken en schrijven (6), dus opbouwend van receptief naar productief. Het feit dat (voor goed gealfabetiseerde leerders) schrijven makkelijker is dan spreken, vooral vanwege het ontbreken van tijdsdruk bij de taalproductie, krijgt in hoofdstuk 6 minder aandacht, wat jammer is gezien de benarde positie van gespreks- en spreekvaardigheid in de schoolpraktijk door de organisatorische en de feedback-problemen.

Hoofdstuk 8 ‘Woordenschat toetsen’ geeft uitleg over de basisbegrippen validiteit en betrouwbaarheid en formatief versus summatief toetsen. De beoordeling en feedback blijven helaas onbelicht. Wel wordt ingegaan op gevalideerde woordenschatomvangstoetsen, die wellicht wat minder relevant voor de lespraktijk zijn.

Het boek dekt een breed spectrum. Deze of gene criticaster mist misschien bij de vermelding van de ERK-gerelateerde thematische woordenschatlijsten waarschuwingen voor de verschillen in benadering en omvang (cf. Decoo, 2011), of zou meer aandacht wensen voor de verwevenheid van woordenschat en grammatica. Maar Peters biedt een schat aan nuttige informatie, gebaseerd op de actuele stand van de wetenschap. Ze vermeldt onderzoeksresultaten en beschrijft sommige onderzoeken, geeft talrijke verwijzingen naar literatuur, papieren en digitale hulpmid-

Omslag van *Woordenschat aanleren in een vreemde taal* (detail)

delen zoals frequentielijsten en woordenleerapps, ze geeft veel oefeningsstypes met voorbeelden, vat hoofdpunten samen in praktische tips. Dat doet ze in heldere taal; slechts af en toe zijn haar beschrijvingen net iets te compact. Nederlandse lezers stuiten soms op Vlaams taalgebruik, maar wie in de gaten krijgt dat met ‘handboek’ bedoeld wordt wat in Nederland leergang of methode heet, heeft het grootste probleem wel opgelost.

De hoeveelheid en complexiteit van de informatie maken het boek minder geschikt als eerste inleiding in de problematiek van de woordenschatverwerving. Gevorderde leraren in opleiding en nascholing en zeker lerarenopleiders kunnen er hun voordeel mee doen. Voor wie zich wil specialiseren, bijvoorbeeld

voor (actie)onderzoek over woordenschatverwerving, is dit boek verplichte literatuur. Uiteraard ook voor schrijvers van vreemdetalenleergangen en ander leermateriaal is het een must.

Ideëenboek voor de lespraktijk

Een andere ambitie heeft *Woordenstroom* van Lotte Minnema. Zij bedient docenten die het belang van woordenschatverwerving zien en hun didactisch repertoire op dit punt willen uitbreiden. Na een beknopte inleiding volgt een veertigtal werkvormen voor het consolideren van woordenschat. Iedere werkvorm wordt op twee tegenover elkaar liggende pagina’s helder beschreven: voorbereiding, uitvoering, een voorbeelduitwerking of visualisering, variaties en tips voor de uitvoering. Bij elke werkvorm wordt onder

meer kort aangegeven of hij op receptieve en/of productieve beheersing mikt, vanaf welk ERK-niveau hij inzetbaar is en hoeveel voorbereidings- en uitvoeringstijd hij vraagt.

Deze voorbeeldige presentatie had nog gecompleteerd kunnen worden met een vermelding of het om consolidering van losse woorden gaat of (ook) om contextualisering, dat wil zeggen inbedding in de context van voorbeeldzinnen of van een naverteld of ge(re)construeerd verhaaltje. Van die contextualiserende werkvormen hadden er meer kunnen zijn. De meeste werken met losse woorden in spelachtige settings, vaak met competitie-element.

Minnema is werkzaam op het gebied van Nederlands als tweede taal, maar alle werkvormen zijn tevens bruikbaar in het vreemdetalenonderwijs. Er is voor gekozen om de leerders ‘cursisten’ te noemen, maar daar kunnen net zo goed ‘leerlingen’ onder verstaan worden, zij het dat een enkele werkvorm in de schoolcultuur een zeker orderisico met zich meebrengt, zoals werkvorm nummer 8 ‘Mijn foto’s’ (p. 36–37), waarbij de leerders elkaar in tweetallen privéfoto’s op hun telefoons laten zien en daarover vertellen en vragen stellen.

Een aanwinst op de markt voor werkvormverzamelingen. EK

LITERATUUR
Decoo, W. (2011). *Systemization in foreign language teaching: Monitoring content progression*. New York / Londen: Routledge.